

**Ad st. prp. nr. I hovedpost XII B. Forsvarsdepartementet. Marinen 1918.
Kap. 4, titel 1, 3, 6 og 9.**

Titel 1. Krigsfartøiers bygning m. v.

For kommende termin har departementet under nærværende titel opført kr. 2 500 000,00, det samme beløb som for indeværende termin bevilget.

Departementet har som vanlig forelagt for Marinens tekniske fælleskommission spørs-

maalet om hvor store beløb der antages at ville medgaa til nybygning i indeværende termin, og om hvad der i terminen 1918—1919 antages at kunne oparbeides paa de paa ordinært budget igangsatte nybygninger.

Fælleskommissionens uttalelse, der vedligger som utrykt bilag, kan sammenfattes i nedenstaaende oversigt:

Fartøier.	Hittil bevilget.	Vil antagelig være anvendt i 1917—1918.	Rest.	Vil trænges i terminen 1918—1919.	Maa bevilges i terminen 1918—1919.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Mineutlægger «Frøya»	2 283 700	2 552 000	÷ 268 300	145 500	413 800
2 undervandsbaater	2 440 000	1 766 000	674 000	2 095 000	1 421 000
Torpedobaaten «Trygg»	718 500	598 000	120 500	574 000	453 500
Sum	—	—	—	—	2 288 300

Mineutlæggeren «Frøya» har paabegyndt sine prøver og vil være færdig i den nærmeste fremtid. Dog vil skytset, som fabrikeres i Sverige, ikke bli færdig før 1ste april.

Paa grund av de voldsomme prisstigninger har man ikke kunnet undgaa betragtelige overskridelser paa fartøiets nybygningskonto og efter fælleskommissionens uttalelse vil der antagelig kræves en slutbevilgning paa ca. kr. 425 000,00.

Bygningen av de 2 undervandsbaater og torpedobaaten «Trygg» paagaar med den fart som de for tiden herskende mange vanskeligheter — ikke mindst mangelen paa arbeids-

kraft — tillater. Til «Trygg» er alle spanter og skot samlet og klinket. Hoved- og hjelpe-maskiner er under arbeide i verkstedet og sammenklinkning av kjelernes vandbeholdere er paabegyndt. De 2 undervandsbaater som bygges ved verftet er opspantet og man har gaat igang med platearbeidet paa inderhuden. Til motormaskineriet er alle arbeidscyindre støpt og under utboring, maskinaksler og forskjellige hjelpemaskiner bestilt, og støpning av bundventiler og forskjellige maskindele paagaar. Efter fælleskommissionens opgave skulde der til fortsat bygning av disse fartøier i kommende termin trænges henholds-

nis ca. kr. 1 420 000,00 og ca. kr. 455 000,00, saaledes at det samlede beløp, som i terminen vil være bundet til fortsættelse av de igangværende nybygninger ialt utgjør kr. 2 300 000,00.

Som nævnt vil «Frøya» antagelig være fuldt færdig i indeværende termin og der kunde være spørsmål om at sette igang ny fartøisbygning istedetfor denne. Departementet finder det imidlertid ikke hensigtsmæssig at foreslaa paabegyndelsesbevilgning til nye fartøier i kommende termin av hensyn til manglende tilgang paa materialer, der vil stille sig hindrende iveien for iverksættelse av bygningen, hvad enten denne beslattes utført ved private verksteder eller ved Marinens Hovedverft. Skulde det i løpet av kommende termin vise sig lettere adgang til at skaffe materialer, maa departementet imidlertid forbeholde sig at fremkomme med særskilt forslag om paabegyndelse av nyt fartøismateriel.

Til anskaffelse av flyvebaater og videre fabrikation av miner vil der i kommende termin trænges større beløp, hvorfor man har hat under overveielse at forøke beløpet under nærværende titel og vedkommende anskaffelsestitler. Da budgetmæssige hensyn ikke har tillatt denne fremgangsmaate, vil departementet behandle disse spørsmål i særskilt proposition sammen med endel andre større poster, særlig byggearbeider, hvortil vil kræves ekstraordinær bevilgning i kommende termin.

Av hensyn til den fremtidige jevne fabrikation av miner, hvorav der fremdeles trænges et stort antal, anser departementet det imidlertid paakrævet at der paa det ordinære budget skaffes bevilgning hertil, og da man iaar paa grund av budgettets stilling er forhindret fra at øke titel 6, anskaffelser til Minevæsenet, vil departementet foreslaa at der under nærværende titel opføres kr. 200 000,00 til fabrikation av specialminer mot undervandsbaater.

Av saadanne miner er i Minevæsenets budgetforslag anbefalt anskaffet følgende sorter til et samlet beløp av kr. 240 000,00.

200 stkr. luftminer	kr.	80 000,00
100 « synkeminer	«	80 000,00
80 « drageminer	«	20 000,00
50 « sløpeminer	«	60 000,00

Det opførte beløp kr. 200 000,00 forutsættes fordelt til fabrikation av ovennævnte sorter miner efter departementets nærmere bestemmelse.

I henhold til foranstaaende foreslaar departementet opført under nærværende titel kr. 2 500 000,00, fordelt saaledes:

1. Fuldførelse av en hurtiggaaende mine- utlagger	kr.	425 000,00
2. Fortsat bygning av under- vandsbaater	«	1 420 000,00
3. Fortsat bygning av 1 torpedobaat	«	455 000,00
4. Fabrikation av special- miner	«	200 000,00
		<hr/>
		kr. 2 500 000,00

I st. prp. nr. 84 for 1816 side 29—30 har departementet git en redegjørelse angaaende den ekstraordinære nybygning.

1) Iverksættelsen av bygningen av de 4 undervandsbaater ved Thune-Kaldnæs har gaat langsomt, baade paa grund av de mange vanskeligheter med materialanskaffelser, og fordi de forberedende arbeider, som særlig Kaldnæs har maattet foreta forat kunne sette igang bygningen av de 4 skrog, har været underkastet de for tiden herskende vanskelige forhold med hensyn til maskinauskaffelser m. v. Særlig har opførelsen av en ny spanteovn støtt paa mange vanskeligheter. Men nu er baade denne og en ny stor platevals færdig og opsat.

Paa grund av de raskt stigende priser efter kontraktavslutningen har departementet for at paaskynde bygningen maattet overta bestillinger av materialier og endel maskiner, som ikke utføres av de kontraherende verksteder selv.

Saaledes er f. eks. hovedelektromotorer til alle 6 undervandsbaater bestilt underrett hos Norsk Elektrisk & Brown Boveri. Der er fra Schweiz mottat fuldt sæt dieselmotorer til 2 undervandsbaater.

Man haaber nu ved nævnte verksteder at kunne sette kraft paa skrogbygningen, da alle materialer er kommet, spantebøining m. v. er igangsatt og det viktigste støpegods er

færdig og tat i arbeide i maskinverkstedet. Av støpegodset, der er levert av et specialfirma, maatte desværre en forholdsvis stor del kasseres paa grund av støpefeil.

Hos Thune er ankerspil, styreapparater, torpedoutskytningsapparater, akselledninger og ventiler under arbeide. Praktisk talt er alt staaletstøpegods vedrørende de ovennævnte saker ankommet og endel sat i arbeide. Metalstøpegodset er ogsaa delvis støpt eller under støpning. Endel detaljer er ogsaa færdige for montering. Bimaskiner saasom: luftkompressorer, cirkulationspumper, ballastpumper og hjelpepumper er bestilt.

I st. prp. nr. 84, 1916, side 30—31 er redegjort for de foreløbige forhandlinger angaaende anskaffelser av undervandsbaater av en mindre type end vore nuværende.

Forhandlingene resulterte i at der i november 1916 gjennom Thunes mek. Verksted blev sluttet kontrakt med Electric Boat Co. i Amerika om bygning av 2 mindre undervandsbaater av C-typen.

Imidlertid traatte De Forenede Stater vaaren 1917 ind i krigen, og det har senere ikke lyktes at faa levering overensstemmende med kontrakten. Der paagaar fremdeles underhandlinger om den hensigtsmæssigste maate hvorpaa byggekontrakten kan søkes opretholdt.

2) Skrogene til de 2 torpedobaater «Stegg» og «Snøgg» er under arbeide ved Marinens Hovedverft og maskineriene hos Thune-Hamar.

Ved verftet er alle spanter færdigklinket, og kjølplaterne er paabegyndt. Ved Hamar er samtlige større hoveddeler til maskineriene støpt og under dreining, og arbeidet med kjelerne er i god gjænge.

3) Mineutlæggeren «Glommen» er mottat fra Akers mek. Verksted og har været utrustet siden juli ifjor. Mineutlæggeren «Laugen» vil bli sat paa vandet ved samme verksted i den nærmeste fremtid. Med hensyn til den 3dje mineutlægger av denne type (jfr. st. prp. nr. 56 for 1917) har man endnu ikke avsluttet kontrakt, da materialer ikke har kunnet tilveiebringes.

4) De to smaa kanonbaater «Rauma» og «Orkla» blev kontrahert ved Kaldnæs mek. Verksted, som bestilte materialer fra Tyskland. Da denne materialbestilling ikke blev effektuert, og det viste sig ugjærlig at faa leveranser fra anden kant paa rimelige betingelser, fandt departementet at maatte utsætte disse fartøiers bygning forsaavidt skrogene angaar, indtil materialer kan skaffes.

Titel 3. Specielt vedlikehold av krigsfartøiene.

Ifjor blev under nærværende titel bevilget kr. 491 000,00.

Fra administrationsgrenene foreligger for kommende termin forslag om følgende ekstraordinære vedlikeholdsarbeider:

Verftet:

Vedlikehold av krigsskibenes kjeler	kr.	100 000,00
Bundeftersyn av «Norge» og «Eidsvold»	«	300 000,00
Nyt batteridæk paa «Harald Haarfagre»	«	30 000,00
Nye kjeler paa torpedobaatene «Snar», «Orm» og «Oter» .	«	120 000,00
Fortsat anskaffelse av reservedeler til kjeler og maskiner	«	100 000,00

Minevæsenet:

Fornyelse av undervandsvandsbaatenes akkumulatorbatterier	«	340 000,00
---	---	------------

Artilleriet:

Elektriske ordreapparater paa 3 panserskibe	«	105 000,00
		kr. 1 095 000,00

Departementet opfører for kommende termin kr. 450 000,00 — kr. 41 000,00 mindre end ifjor — fordelt paa nedenstaaende poster:

1. Vedlikehold av krigsskibenes kjeler	kr. 80 000,00
2. Fortsat anskaffelse av reservedeler til kjeler og maskiner	« 80 000,00
3. Fornyelse av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier	« 290 000,00

Ad 1. Paa grund av de høiere materialpriser og arbeidsløn foreslaar verftet denne post forhøiet fra kr. 80 000,00 til kr. 100 000,00.

Departementet finder av budgetmæssige grunde at maatte bli staaende ved det for indeværende termin bevilgede beløp kr. 80 000,00 og opfører overensstemmende hermed.

Ad 2. For de beløp som hittil er bevilget til anskaffelse av reservekjeler og reservedeler til fartøiernes maskiner er nu anskaffet eller under arbeide endel reserver av kjeler og kjelerør, likesom reservedele til de lettere fartøiers maskiner er under arbeide. Det viser sig imidlertid at behovet særlig for reserve kjelerør er meget stort, likesom man for de hittil bevilgede beløp ikke har kunnet skaffe det nødvendigste utstyr av

armatur til kjelerne. Verftet foreslaar hertil kr. 100 000,00, mens departementet opfører kr. 80 000,00.

Ad 3. I 1916 blev til fornyelse av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier bevilget kr. 176 000,00, mens der for kommende termin intet blev opført eller bevilget, da minevæsenet mente at man — med de kr. 250 000,00 som i 1916 blev bevilget til akkumulatormateriel efter departementets forslag i st. prp. nr. 140 — skulde ha tilstrækkelig disponible midler til fornyelse av akkumulatorbatterierne i indeværende termin. Departementet finder imidlertid at saalænge en akkumulatorfabrik her i landet endnu ikke er kommet istand, bør intet disponeres av de ovenfor nævnte kr. 250 000,00 til akkumulatormateriel, og da det har været nødvendig at skifte akkumulatorbatterier i forholdsvis stor utstrækning, maa man i indeværende termin paaregne at komme i underskud paa denne konto. Minevæsenet foreslaar for kommende termin kr. 340 000,00 til fornyelse av undervandsbaatenes akkumulatorbatterier, hvorom henvises til minevæsenets bugetforslag.

Departementet opfører kr. 290 000,00.

Titel 6. Anskaffelser til minevæsenet.

Minevæsenet foreslaar følgende anskaffelser:

Torpedomateriel:

50 torpedoer fra utlandet	kr. 1 300 000,00
Efterbevilgning til 50 tidligere bestilte torpedoer	« 450 000,00
Modernisering av «Hai», «Hval» og «Delfin»	« 550 000,00
	-----
	kr. 2 300 000,00

Minemateriel:

Reservebeholdning av sprængstof til ladninger	kr. 500 000,00
Minefabrikation og fabrikation av mineslæp m. v.	« 3 030 000,00

	« 3 530 000,00

Elektrisk materiel:

Anskaffelse av en transportabel omformer	kr. 8 000,00
Anskaffelse av 6 stk. 60 cm. flytbare lyskasterstationer	« 150 000,00
Signalmateriel	« 110 000,00

	« 268 000,00

Overføres kr. 6 098 000,00

Overført kr. 6 098 000,00

Radiomateriel m. v.:

4 radiokompasser	kr.	34 000,00	
5 radiostationer for torpedobaater	«	45 000,00	
8 undervandssignalapparater	«	320 000,00	
			« 399 000,00
			tilsammen kr. 6 497 000,00

Under henvisning til hvad foran under titel 1 er anført angaaende minefabrikation optar departementet paa det ordinære budget følgende poster:

1. Anskaffelse av 4 undervandssignalapparater	kr.	160 000,00
2. Fabrikation av mineslæp «		40 000,00
3. Anskaffelse av signalmateriel	«	50 000,00
4. Anskaffelse av 3 radiokompasser	«	26 000,00
		kr. 276 000,00

Ad 1. Minevæsenet har i sit budgetforslag anbefalt anskaffet 8 undervandssignalapparater av Fessendens oscillatorsystem til anbringelse paa vore større fartøier. Til vore nyeste undervandsbaater er saadanne signalapparater bestilt og det vil være av stor betydning ikke bare for egne kommunikationsøiemed men ogsaa for bekjæmpelsen av fiendtlige undervandsbaater o. l. at ogsaa endel av vore større fartøier utstyres med disse apparater. Departementet er enig heri, men har foreløbig kun opført til anskaffelse av 4 apparater til en antagelig pris av ca. kr. 40 000,00, tilsammen kr. 160 000,00.

Ad 2. Til fortsat anskaffelse av mineslæp opføres kr. 40 000,00.

Ad 3. Til fortsat anskaffelse av «Aga» signallygter, hvortil der ifjor (st. prp. nr. 102) blev bevilget kr. 25 000,00, og til anskaffelse av en ny sort elektriske signallanterner foreslaar minevæsenet, overensstemmende med en uttalelse fra marinens skyte- og signalskole, opført kr. 110 000,00.

Departementet antar at den foreslaede utbytning av ældre signalmateriel kan foretages skridtvis og opfører for kommende termin kr. 50 000,00.

Ad 4. Minevæsenet foreslaar opført kr. 34 000,00 til anskaffelse av 4 radiokompasser, der tænkes anbragt paa 2 av panserskibene, som endnu ikke har saadanne, samt paa chefskibet «Heimdal» og moderskibet «Ellida». Departementet opfører kr. 26 000,00 til anskaffelse av 3 radiokompasser, hvis fordeling til fartøierne senere vil bli bestemt.

Titel 9. Anskaffelser til artilleriet.

Artilleriet foreslaar herunder følgende anskaffelser:

Ammunition:		
til 15 cm. HK .	kr.	93 400,00
- 12 « HK .	«	241 000,00
		kr. 334 400,00
Fabrikation av banelys	«	30 000,00
Bomber til flyvemaskiner	«	64 000,00
Reservematerialer	«	912 500,00
Materialprøvemaskiner og verk-		
tøi	«	10 000,00
Løpekran til artilleriverkstedet	«	30 000,00
		tilsammen kr. 1 380 900,00

Departementet opfører av ovenstaaende poster:

1. Ammunition	kr.	60 000,00
2. Fabrikation av banelys	«	30 000,00
3. Bomber til flyvemaskiner	«	30 000,00

Sum kr. 120 000,00
eller kr. 5 000,00 mere end under denne titel ifjor bevilget.

Ad 1. Det beløb som artilleriet har foreslaet herunder omfatter for en stor del anskaffelser av ballistit til reservebeholdninger av 15 og 12 cm. projektiler. Departementet opfører hertil kr. 60 000,00, der forutsættes anvendt til anskaffelse av patronhylser og fremstilling av ammunition til 12 cm. kanoner.

Ad 2. For indeværende termin er git bevilgning til fabrikation av banelys for kr. 28 000,00. Artilleriet foreslaar for kommende

termin kr. 30 000,00 til forfærdigelse og anbringelse av 5 000 banelys, og departementet opfører overensstemmende hermed.

Ad 3. Artilleriet har foreslaat forarbeidet en beholdning av 40 bomber til hver flyvebaat, og beregner det manglende antal til 800 stykker, der er anslaat at ville koste kr. 64 000,00. Departementet opfører for kommende termin kr. 30 000,00 til fabrikation av bomber for flyvemaskiner.